

A NYUGATI TÜKÖRBEN

Dr. Kovács Lajos Bánk atya

„Ne is maradjon más utánam, csak a tanítás és a mosoly.”

A február 11-i ünnepi szentmisén megtelt a zalaegerszegi Jézus Szíve templom. Egykori hívei jöttek volt plébánosukat, Dr. Kovács Lajos Bánk atyát köszönteni 80. születésnapja alkalmából. Bánk atyát (kit a szolgálat szólított a fővárosba) és eddigi munkáját utóda, Rácz Piusz atya méltatta, s a hívek felállva énekelték a hálaadó TÉ DEUM-ot. Egymás mellé sodródunk az egyházközség világi elnökével, aki megjegyzi, véletlenül se felejtsem ki, Zalaegerszegre Bánk atya hozta el a rendszerváltást.

— Sokszor átmentünk már Bánk atya szülőfaluján, Segesden. Úgy tűnt, hosszú egyenes utca az egész. Később kiderült, vannak ott kitérők, mellékutcák is szép számmal. Kicsit így vagyunk mi civilek, a papi pályával is. Tudjuk, felszentelik (te pap vagy mindörökké), aztán egyenes az út, aztán ezüstmise, aranymise... Ahogy a mai szentbeszédben hallottuk, Bánk atya életpályája sem volt ilyen egyenes!

— Már csak azért sem lehetett egyenes, mert amikor ferences novicius lettem, már folyt a háború. 1942-ben vonultam be Bucsuszentlászlóra hetedmagammal. Akkor az idősebbik nővérem férje már bevonult katonának, és többször is a fronton szolgált, a másik nővérem férje majd fogságba is esett 1944-ben. 43-tól már Esztergomban voltam gimnazista kispap. 1944. őszén viszont, amikor a helyzet már elég meleg volt, az oroszok bejöttek, hazaküldtek bennünket. El sem tudja a mai ember képzelni? Öt napig tartott az út Esztergomtól Segesdig. Lebombázott állomások, vasúti pályák... Útközben többször is légiriadó: ki a vonatból, hasra vágódni a kukoricásban, szinte karnyújtásnyira húznak felettünk a gépek, géppuskasorozattal működésképtelenné téve a mozdonyt... Ritka esetben érzi az ember jobban a Gondviselés tenyerét, mint ilyenkor, mikor kilátástalan a világ!

— Három lépés előre, kettő hátra, de sikerült célba érn! Lépünk mi is vissza időben. Mikor határozta el, hogy a papi, szerzetesi pályára lép? És miért éppen a ferences rend mellett döntött?

— Ez utóbbi az egyszerűbb. Egész pontosan azért, mert Segesden ferencesek voltak, és ezt ismertem. Érdekes, hogy a gimnázium első négy osztályát Csurgón a református gimnáziumban végeztem (a diákok több mint fele katolikus volt!). A szüleim tudták, hogy én pap szeretnék lenni. Édesanyám nem örült ennek maradéktalanul, féltett tizennégy-tizenöt évesen kiengedni a családi kötelékből. Én voltam az utolsó, hatodik gyerek. De én az ötödik gimnázium előtt beadtam a kérelmemet, hogy felvegyenek a rendbe. Amikor engem 1951-ben pappá szenteltek, akkor már öten voltunk Segesdről ferences papok (a legidősebb édesapám legénykori barátja volt).

— Aranybánya volt ez a Segesd a katolikus egyház számára.

— Pedig a somogyi ember nem kezelhető könnyen: „pogány somogyiak”, szokták mondani... Van benne valami! Mert bizony én a nevemmel is huncukodtam! Bele volt írva a felvételi papíromba: „nomine Benedicto...”, de a latin szövegben zárójelben ott szerepelt a Bánk név. A Benedictus magyar fordítása Benedek, Bence. Én viszont nagyon örültem annak, hogy igazi magyar nevet kaptam, így ragaszkodtam hozzá.

— 1951-ben szentelték pappá, de akkor a szerzetesrendek már nem működhettek!

— 1950-től. Kilátástalannak tűnt a helyzetünk, hiszen éppen három nappal az ünnepélyes fogadalom előtt küldtek haza bennünket a közelgő internálás elől (De várható volt, hogy majd az egyházmegyei papság is sorra kerül). Akkor én hazakerültem édesapámékhoz, de nyár közepén írtam a tartományfőnöknek egy levelet, hogy tegye lehetővé tanulmányaim befejezését. Szeptember közepén kaptam egy táviratot a tartományfőnöktől, hogy azonnal vonuljak be teljes felszereléssel Budapestre. Felérve két borítékot kaptam kézhez. Az egyikben a szombathelyi püspökatyá értesített, hogy felvett a kispapjai közé, a másikban pedig, hogy folytathatom tanulmányaimat a budapesti központi szemináriumban.

— Tehát világi pap lett... De a szíve ferences maradt. Jól tudom, hogy káplán Zalaegerszegen volt először?

— Nem csak a szívem maradt ferences! Engem csak úgy szentelhettek pappá, ha előbb megtörténik az ünnepélyes fogadalomtétel (a ferencesek pesti háza, ahol most lakom, akkor még működött).

Itt, ebben a Jézus Szíve templomban lettem 1953-ban káplán. Mint tudjuk, 1950-től azonban már nem működhetett a kolostor, én is világi papi ruhában érkeztem ide. Lakni pedig csak a belső plébánia épületében tudtam. De a Jézus Szíve plébánia hivatalosan nem volt külön egyházközség. 1959 szeptemberéig dolgoztam itt. Fő feladatom a hittanoktatás megszervezése és az oktatás volt.

— 1959 után Nova következett. De miért kellett Zalaegerszegről elmennie?

— Nekem az orgonaépítés miatt pusztulnom kellett Zalaegerszegről! Ez elég hosszú história. Amikor ez a gyönyörű nagy templom épült, pénz híján már nem futotta orgonára, csak egy kétmanuális harmónium szolgálta az egyházi zenét. Egy év alatt sok szervezés, izgalom és munka árán megépült az orgona, karácsonyt már szépen hangzó orgonaszóval ünnepelhettük. A hívek örültek, a hatóság azonban nem. A világi vonalon már a nyár folyamán megkezdték a fúrásomat. Támadtak, honnan szerzem a pénzt, vádoltak, hogy nem járok békepapi gyűlésekre... A következő őszre kiraktak Novára, mondván, majd eldöntik, mi történjék velem. Az történt, hogy kesztyűszabász tanuló lettem Budapesten a Szolidaritás Szövetkezetben, majd szabász.

— Mennyi időre szólt a száműzetés?

— Nem volt időhatárhoz kötve. De három és fél év telt el, mikor is ismét működő pap lehettem. Újra kezddtem a káplánkodást. Gencsapátiban gyönyörű 365 napot adott az Úr és a jó hívek.

— Ha Gencsapátiban olyan szép emlékü kerek esztendő telt, miért nem maradhatott ott tovább is?

— Valóban, sehol nem volt annyi hittanosom! Minden osztályban volt egy csoportom, s boldogan tanítottam őket. Egyik alkalommal, mikor hazatértem az iskolából, egy fiatalember várt rám, hogy szeretne velem beszélni. Kiderült, ávós volt, aki által berendeltek „elbeszélgetésre” a szombathelyi ÁVH-ra. Több mint három órán keresztül vallattak. A vád az volt, hogy míg Budapesten kesztyűszabász voltam, esténként (annak ellenére, hogy „Magyarország területén mint pap nem működhet” volt az ítélet) fiataloknak —elsősöktől az egyetemistákig— hittant, dogmatikát tanítottam. Igaz, néha Csongor atyát is helyettesítettem. Az ő egyik felnőtt csoportjába beépítettek egy besúgót, aki rólam is hallott, és a csoporttal együtt lebuktatott.

— Gondolom, a szombathelyi beidézés csak az első felvonás volt!

— Így van. A harmadik alkalommal már a budapesti Gyorskocsi utcába voltam berendelve. Pont tíz órára. Egy nagyon kedves kurzustársam jött ki velem szemben. Nem hogy nem köszön, meg sem lát! Mi lehet itt? —suhant át rajtam. Hatalmas szoba, „kedves” hangon kezdi a parancsnok: „Maga egy megtévesztett ember, belekeveredett egy nagy bajba. De mi idejében lefűleltük, és most szeretnénk megmenteni, hogy megmenthessen másokat is...” Lejárt a kiszabott félóra, s én kijelentettem, nem vagyok hajlandó másokról jelentgetni. A büntetésem kissé komikus volt: a püspökömnek meg kellett szidni engem, amiért dogmatikát tanítottam Budapesten. A másik büntetésem pedig az volt, hogy azonnal el kellett helyezni Gencsapátiból.

— Így került Zalalövőre... Meddig volt ott, Bánk atya?

— 1964-től 1987-ig. Én nem akartam odamenni, még kevésbé igazán ott maradni, de a Jóságos Isten valamiért odaragasztott. Nem kerestem az okát, de megtalált. Fel kellett építenem a plébániaházat (huszonhét évig nem volt). A plébános egy alaposan lelakott, bérelt házban lakott, a káplán meg albérletben). Kezdtük négyezer forint saját pénzzel, meg harmincötezer forint „baráti” kölcsönnel. 1966 februárjában megkezdtük az alapását: három nap ásás, három nap betonozás... elindult. December 29-én, már plébánosként beköltözhettem (korábbi főnökömet Körmendre helyezték. Később Isten kegyelméből, híveim egyharmada jóságából, tataroztunk három templomot, építettünk egy új orgonát.

— És mégis el kellett jönni...— Aztán következett Sárvár Szent László plébánia. A papi örömök gyarapodtak: felnőtt fiatalokat készíthettem föl csoportokban az első három szentség felvételére. Megtarthattam az első nagyobb úrnapi körmenetet.

— Aztán rendszerváltóként érkezett ismét Zalaegerszegre...-mint az egyházközségi elnök úr megjegyezte.

— Lehet. De közben egy másik vonalon is újra kell indulnunk, hogy a ferencesekről is beszéljünk. Annak idején, mikor a rendek szétszórátása történt, Róma a kilátástalan helyzetben az aktuálisan megválasztott tartományfőnök kinevezését haláláig meghosszabbította. Így az akkori tartományfőnök attól kezdve haláláig „státuszban” maradt. Halála előtt pedig kinevezte az utódát. S ez a lánc így folytatódott addig, hogy 1988-ban az akkori tartományfőnök kinevezett helyettesének, halála esetén pedig utódjának. 1988 novemberében át kellett vennem a tartományfőnökséget.

Még Rómába sem jelentettem le, mert figyelmeztettek, készüljek fel rá, hogy az ÁVH „fel fog keresni”, tehát nem érezhettem biztosnak ezt a kinevezést. Így is történt: megkérdezték, hogy merészelek én egy nem létező tartomány főnöke lenni... Csak azt válaszoltam, amit a kinevező elődöm mondott: azért, hogy legyen, aki eltemeti a halottakat... Ekkor még senki nem tudta, hogy inog a szocializmus, s ennek az állapotnak egyszer vége lehet.

Nem sokkal később történt ugyanis, hogy egy kihallgatást kért a karmelita generális Miklós Imrétől, az akkori egyházügyi államtitkártól. Kérte, hogy legalább egy kolostort adjanak vissza a rendeknek. Azt az akkor igen meglepően hangzó választ kapta, hogy ez hamarosan nem kiváltság, hanem jog lesz, ha az új egyházjogi törvény elkészül, de kezdjék meg a szervezést már holnap.— Ez azt jelentette, hogy vége a szétszórátásnak, a negyven éves üldöztetésnek...

— Igen, elkezdhetünk megint együtt élni! Persze, ez nem ment egyik napról a másikra. Újra talpra kellett állítani a Marianus Ferences Tartományt, melynek aztán még három évig én voltam a tartományfőnöke. Én visszaigényeltem minden házunkat. Mind a tizenhetet! Józanul gondolkodva tudni lehetett, hogy ahol szociális intézmény működik, vagy éppen lakásokat alakítottak ki, majdnem reménytelen a helyzet.

Zalaegerszegre ekkor jöhettünk vissza. Itt volt a legkisebb probléma a rendházat kiüríteni. Zalaegerszeg mellett döntött az is, hogy itt a városban mindenféle középiskola van. Ha jönnek jelentkező fiatalok, mi itt kitanítatjuk őket.

A Hadkiegészítő Parancsnokság akkori vezetőjének becsületére legyen mondva, nagyon tisztességes állapotban kaptuk vissza a rendházunkat, 1990 júniusában. Uri módon viszonyultak hozzánk. Nemcsak hogy minden használható volt, hanem még a lépcső szőnyegét is itt hagyták nekünk.

— Ettől kezdve már majdnem ismerős a történet.

— Amikor a házat átvettük, már nem voltam tartományfőnök, mert közben a vizitáció eredményeképpen Róma kinevezte Aba atyát. Én itt maradtam plébánosnak. Hála Istennek, Jeromos atya vállalkozott arra, hogy idejön. Ketten foglalkoztunk a jelöltekkel

— És akkor megint itt kellett hagynia Zalaegerszeget.

— Provinciálisnak választottak... Engem már választottak, hat évet kellett vállalnom. Azt mondtam, csak úgy vállalom, ha itt maradhatok plébánosnak. Végül a rendtársaknak az lett a döntése, hogy Budapestre kell mennem.

Külön öröm és megtiszteltetés volt számomra, hogy eme feltámadásnak (újja születhetett a 39 éve betiltott Mariana Ferences Rendtartomány) én lehettem levezénylő provinciális. És ott, ahol első kápláni éveimet töltöttem boldogan, ahonnan az állam kiebrudalt, ott lettem immár tíz évre ferences plébános. Ennek végén nem saját kedvtelésekre hagytam itt Zalaegerszeget. Ezért köszönöm, Uram Jézus, hogy felkészítettél arra, mitől leszek boldog igazán. Ha pedig boldogságaid közt nem is szerepel, én ide számítom szívem két másik boldogságát: a rengeteg tanítást itt és másutt is, és a mindennapi szentmiséimet. Legutóbbi könyvem végén nem ok nélkül szerepel ez a mondat: Ne is maradjon más utánam, csak a tanítás és a mosoly.

— Isten éltesse sokáig! Köszönöm a beszélgetést.

Gombás Imre-Sitkei Klára